

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

ШВЕЦЬ Віктор Дмитрович - кандидат юридичних наук, народний депутат України

В статті розглядаються поняття та зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів землекористування, аналізуються різні точки зору науковців щодо його визначення.

Ключові слова: статус, землекористування, право власності, органи влади.

Землекористування в Україні на сьогодні є одним з основних видів титульної експлуатації земельних ресурсів. Подекуди саме відносини землекористування, а не власності на землю, виступають основою окремих галузей господарства, зокрема землекористування. Тому належний правовий захист землекористувачів є основою сталого розвитку відносин землекористування. Адміністративно-правовий статус суб'єктів землекористування можна вважати правовою основою захисту прав та законних інтересів землекористувачів.

На сьогодні не існує комплексного дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів землекористування. Більшість вчених розглядає питання адміністративно-правового статусу окремих суб'єктів правовідносин: органів місцевого самоврядування, окремих видів державних службовців, посадових осіб, фізичних осіб, окремих суб'єктів господарювання тощо. Ці питання розглядаються в працях таких вчених, як Ю.Н. Старілова, Я.В. Журавель, О.В. Дідич, Л.В. Крупної, І. М. Риженко, О.М. Алтуніної та ін. Використовуючи досягнення цих та інших вчених щодо за-

гальних підходів до визначення поняття адміністративно-правового статусу того чи іншого суб'єкта правовідносин, можна встановити загальнонаукові тенденції щодо кола елементів, які входять до складу визначення адміністративно-правового статусу того чи іншого суб'єкта правовідносин. Однак поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів землекористування має свою специфіку дослідження, яка є ключовим елементом комплексного вивчення адміністративно-правового захисту суб'єктів землекористування в Україні.

Метою цієї статті є визначення поняття та особливостей адміністративно-правового статусу суб'єктів землекористування.

Адміністративно-правовий статус є важливим інститутом юриспруденції, який дозволяє комплексно поглянути на юридичну природу юридичних та фізичних осіб [1]. У найбільш загальному розумінні під статусом (від латинського status – положення, становище) розуміється правове положення (сукупність прав і обов'язків) фізичної чи юридичної особи [2, с.1263]. Слід вказати на відсутність у літературі єдиного підходу до визначення поняття адміністративно-правового статусу.

У літературі термін «правовий статус» вживається переважно при характеристиці таких категорій, як людина, громадянин, іноземець, особа без громадянства, державний службовець, які є фізичними особами. Щодо юридичних осіб (у тому числі й органів місцевого самоврядування), то у

переважній більшості випадків вживається термін «компетенція» [3, с.348]. Однак таку думку вважають необґрунтованою, оскільки компетенція є лише одним з елементів правового статусу юридичної особи [4, с.89].

Авторгов А.М. до адміністративно-правового статусу державного виконавця включає такі елементи: правосуб'єктність, обов'язки та права, компетенція, юридичну відповідальність [5, с.11]. Дідич О.В. адміністративно-правовий статус торговців цінними паперами розкриває, як сукупність їх правосуб'єктності, юридичних прав, обов'язків і законних інтересів, а також гарантії їх реалізації у галузі адміністративних правовідносин [6, с.11]. Журавель Я.В. до статусу посадової особи податкової міліції відносить завдання, функції, права і обов'язки, а також специфіку діяльності органу (підрозділу), у якому посадова особа проходить службу [7, с.16]. Крупнова Л.В. до складу статусу працівника державної виконавчої служби відносить права, обов'язки та відповідальність, закріплені нормами адміністративного права [8, с.9]. Подоляка А.М. адміністративно-правовий статус посади керівника органу виконавчої влади розкриває як поняття, зміст якого завжди виражається в сукупності нормативно визначених прав та обов'язків, характеризується специфічним обов'язком нести відповідальність у зв'язку з виконанням своїх повноважень та становищем посади керівника в системі управління [9, с.10]. На думку Ю.Н. Старілова, адміністративно-правовий статус юридичної особи характеризується найчастіше сукупністю передбачених законами, підзаконними нормативно-правовими актами та установчими документами прав і обов'язків юридичної особи у сфері державного управління, а також адміністративною відповідальністю юридичної особи [10, с.40]. Бачило І.Л. елементами правового статусу державних органів називає правомочність і відповідальність [11, с.56]. Лазарєв Б.М. вважає, що правовий статус передбачає відповіді на такі питання: органом якого рівня є даний орган (центральний, місцевий або міжтериторіальний); до якого виду органів належить

за змістом своєї діяльності (орган влади, орган управління, орган правосуддя тощо); яке офіційне найменування даного органу; хто його утворює, формує особовий склад; кому він підпорядкований, підзвітний, підконтрольний і перед ким; хто може скасовувати, призупиняти, змінювати і опротестовувати його акти; яка компетенція органу; хто йому підпорядкований, підзвітний, підконтрольний, чиї акти він може скасовувати, призупиняти, змінювати і опротестовувати тощо; яку юридичну силу мають акти даного органу; які джерела фінансування; чи має орган права юридичної особи [12, с.124].

Тихомиров Ю.А. до елементів правового статусу державних органів відносить: мету; порядок утворення і функціонування державних органів; основні завдання; форми відносин з іншими ланками державного апарату [13, с.119]. Шестаков С.В. під адміністративно-правовим статусом працівника міліції розуміє правову категорію, що характеризує його місце в системі суспільного розподілу праці, визначає межі діяльності працівника щодо інших суб'єктів правовідносин, врегульованих адміністративно-правовими нормами [14, с.13]. Як видно з наведеного, основою щодо відмінностей у визначенні поняття адміністративно-правового статусу є саме елементи, які складають той чи інших зміст визначення цього поняття. Беззаперечно, до елементів адміністративно-правового статусу більшість авторів відносить права та обов'язки, правомочність. У багатьох визначеннях у якості одного зі складових поняття адміністративно-правового статусу передбачено відповідальність. При визначенні адміністративно-правового статусу владних суб'єктів застосовуються такі категорії, як мета, завдання, компетенція, функції тощо. Отже, для з'ясування змісту поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів землекористування необхідно визначити коло цих суб'єктів.

У складі земельних відносин землекористуванню належить одне із чільних місць, воно визначається тим, що безпосередньо пов'язано зі створенням матеріальних благ або наданням послуг, у процесі

його здійснення може бути отримано або упущено найвищий ефект від господарського або іншого використання землі [15, с.70]. Глава 15 Земельного кодексу України [16] присвячена праву користування землею, проте в ній відсутня окрема стаття, в якій були б перераховані види землекористування. Перші три статті цієї глави присвячені трьом основним видам землекористування, які на сьогодні мають місце в Україні, а саме: постійне землекористування, орендне землекористування та концесійне землекористування.

Як підсумок, слід зауважити, що суб'єкти землекористування можуть бути розподілені залежно від конкретного виду землекористування:

- суб'єкти, що здійснюють загальне землекористування (зокрема користування землями загального користування населених пунктів тощо), у тому числі загальне використання інших природних об'єктів, що нерозривно пов'язані з землею, тобто всі фізичні особи;

- суб'єкти, які здійснюють землекористування на підставі спеціально правовстановлюючих документів (договору оренди землі, державного акту на право постійного користування землею).

При наданні визначення поняття адміністративно-правового статусу суб'єкта землекористування, насамперед, враховано як загальних, так і спеціальних землекористувачів. При цьому слід враховувати, що адміністративно-правовий статус загальних землекористувачів є складовою частиною адміністративно-правового статусу громадян та фізичних осіб на території України.

Адміністративно-правовий статус суб'єктів землекористування можна визначити як обумовлену метою землекористування сукупність їх правомочності, забезпечених нормами адміністративного права прав, обов'язків, відповідальності а також гарантії їх реалізації.

До особливостей адміністративно-правового статусу суб'єктів землекористування вочевидь належить:

- значна кількість різновидів суб'єктів землекористування, які відрізняються за формами власності, за організаційно-пра-

вовими формами діяльності, за категоріями земель, які лежать в основі їх діяльності (сільськогосподарського призначення, землі лісгосподарського призначення, землі житлової та громадської забудови тощо);

- користування природним об'єктом, що перебуває під особливою охороною держави;

- наявність низки обмежень щодо реалізації повноважень землекористувача таких, як суворе дотримання вимог цільового використання земель, додержання вимог законодавства про охорону довкілля тощо.

Подальші наукові розробки мають сприяти вдосконаленню механізму реалізації та захисту прав суб'єктів землекористування в Україні, у тому числі, й шляхом застосування адміністративно-правових заходів впливу.

Література

1. Риженко І. М. Статус суб'єктів адміністративно-правового захисту права власності суб'єктів господарювання в Україні / І. М. Риженко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 531–537 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09rimgvu.pdf>.

2. Советский энциклопедический словарь: [ок. 80000 слов] / [Абашидзе И. В., Азимов П. А., Александров А. П. и др.]; гл. ред. А. М. Прохоров. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 1632 с.

3. Теория государства и права : учеб. для юрид. вузов и ф-тов / под ред. В.М. Корельского, В.Д. Перевалова. – М.: Норма, 1997. – 570 с.

4. Алтуніна О.М. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування //О.М. Алтуніна / Право і безпека. – 2010. – № 4(36). – С. 89-92.

5. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А.М. Авторгов; Київ. нац. ун-т внутр. справ. –К., 2008. – 17 с.

6. Дідич О. В. Адміністративно-правовий статус торговців цінними паперами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається поняття і зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів землекористування, аналізуються різні точки зору науковців щодо його визначення.

канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; Інформаційне право» / О.В. Дідич; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2004. – 19 с.

7. Журавель Я.В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; Інформаційне право» / Я. В. Журавель; Київ, ін-т законодавства Верховної Ради. – К., 2008. – 18 с.

8. Крупнова Л.В. Адміністративно-правовий статус працівника державної виконавчої служби України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л.В. Крупнова; Нац. ун-т державної податкової служби. – Ірпінь., 2008. – 18 с.

9. Подоляка А.М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А.М. Подоляка; Нац. ун-т внутрішніх справ. – Х., 2004. – 19 с.

10. Стариков Ю.Н. Курс общего административного права : в 3 т. Т. 1. История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты / Ю. Н. Стариков. – М.: Норма, 2002. – 728 с.

11. Бачило И. П. Функции органов управления: Правовые проблемы оформления и реализации / И. П. Бачило. -М.: Юрид. лит., 1976. – 198 с.

12. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления: Правовые проблемы оформления и реализации / Б. М. Лазарев.- М.: Юрид. лит-ра, 1972. – 280 с.

13. Тихомиров Ю. А. Управление делами общества: Субъекты и объекты управления в социалистическом обществе / Ю.А. Тихомиров. – М.: Мысль, 1984. – 223 с.

14. Журавель Я.В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; Інформаційне право» / Я. В. Журавель; Київ, ін-т законодавства Верховної Ради. – К., 2008. – 18 с.

15. 70 Руженський М.М. Землекористування за умов трансформації земельних відносин // М.М. Руженський / Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України : науковий збірник. – 2011. – № 4 (60). – С.70-74.

16. Земельний кодекс України : від 25 жовтня 2001 р. – Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3. – Ст. 27.